

بهمن ۱۴۰۴

نظریه فقه ولایت

مبانی، تاریخچه، شبهات
و شخصیت شناسی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مقدمه

شبّهات ناظر به اصل ولایت فقیه

شخصیت‌شناسی مقام معظم رهبری

شبّهات ناظر به مقام معظم رهبری

- مدنی بالطبع بودن انسان و تشکیل جوامع
- ضرورت عقلی نیاز به حکومت (قانون و مجری) در جامعه
- عدم مشروعیت ذاتی فرد یا گروه خاص برای حکومت «اصل عدم ولایت»
- اختصاص حاکمیت به ذات باری تعالی
- واگذاری حکومت و ولایت به رسول و امام
- واگذاری ولایت در زمان غیبت به ولی فقیه ← دلایل ضرورت ولایت فقیه
- ملازمه دین و سیاست (تعیین قانون و مجری توسط دین)

عقلی
نقلی
اجماع

واگذاری حکومت و ولایت به رسول و امام

- بقره، ۱۲۴ ← وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي...
- ص، ۲۶ ← يَا دَاوُودُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ...
- نساء، ۱۰۵ ← إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا
- احزاب، ۶ ← النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ...
- نساء، ۶۵ ← فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ...
- احزاب، ۳۶ ← وَ مَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا لِمُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَىٰ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ...
- مائده، ۵۵ ← إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ
- نساء، ۵۹ ← يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ...

دلائل عقلی ضرورت ولایت فقیه

- نیاز جامعه اسلامی به حکومت مثل سایر جوامع (تأکید بر وحدت)
- عمومیت قاعده لطف و سریان آن در همه زمان‌ها
- ادعای اسلام در پاسخ‌گویی به همه نیازها تا قیامت
- عدم امکان اجرای احکام اسلامی بدون وجود حکومت
- تعیین فقیه در زمان و توسط خود اهل بیت علیهم‌السلام
- خواست حکومت + خواست دین = ولایت فقیه (حکومت دینی)

- جانشینی شبیه‌ترین فرد به امام معصوم علیه‌السلام
 - فقاہت (علم به احکام کلی اسلام)
 - تقوی (شایستگی اخلاقی-معنوی)
 - کارآیی (مدیریت سیاسی-اجتماعی)

دلائل نقلی ضرورت ولایت فقیه

- يَنْظُرَانِ إِلَى مَنْ كَانَ مِنْكُمْ مِمَّنْ قَدْ رَوَى حَدِيثَنَا وَ نَظَرَ فِي حَلَالِنَا وَ حَرَامِنَا وَ عَرَفَ أَحْكَامَنَا فَلْيَرْضُوا بِهِ حَكَمًا فَإِنِّي قَدْ جَعَلْتُهُ عَلَيْكُمْ حَاكِمًا فَإِذَا حَكَمَ بِحُكْمِنَا فَلَمْ يَقْبَلْهُ مِنْهُ فَإِنَّمَا اسْتَخَفَّ بِحُكْمِ اللَّهِ وَ عَلَيْنَا رَدُّ وَ الرَّادُّ عَلَيْنَا الرَّادُّ عَلَى اللَّهِ وَ هُوَ عَلَى حَدِّ الشَّرْكِ بِاللَّهِ
- اللَّهُمَّ ارْحَمْ خَلَفَائِي ... الَّذِينَ يَأْتُونَ مِنْ بَعْدِي ، وَيَرْوُونَ أَحَادِيثِي وَ سُنَّتِي ، فَيُعَلِّمُونَهَا النَّاسَ مِنْ بَعْدِي
- مَنْزَلُهُ الْفَقِيهِ فِي هَذَا الْوَقْتِ كَمَنْزَلِهِ الْأَنْبِيَاءِ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ
- إِذَا مَاتَ الْمُؤْمِنُ ثَلِمَ فِي الْإِسْلَامِ...؛ لِأَنَّ الْمُؤْمِنِينَ الْفُقَهَاءَ حُصُونُ الْإِسْلَامِ كَحِصْنِ شُورِ الْمَدِينَةِ لَهَا
- الْفُقَهَاءُ أُمَنَاءُ الرُّسُلِ مَا لَمْ يَدْخُلُوا فِي الدُّنْيَا.... اتَّبَاعُ السُّلْطَانِ، فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ فَاحْذَرُوهُمْ عَلَى أَدْيَانِكُمْ
- الْعُلَمَاءُ حُكَّامٌ عَلَى النَّاسِ / الْمُلُوكُ حُكَّامٌ عَلَى الْمُلُوكِ ، وَ الْعُلَمَاءُ حُكَّامٌ عَلَى الْمُلُوكِ
- أَنَّ مَجَارِيَ الْأُمُورِ وَ الْأَحْكَامِ عَلَى أَيْدِي الْعُلَمَاءِ بِاللَّهِ الْأَمْنَاءِ عَلَى حَلَالِهِ وَ حَرَامِهِ
- وَ أَمَّا الْحَوَادِثُ الْوَاقِعَةُ فَارْجِعُوا فِيهَا إِلَى رِوَاةِ حَدِيثِنَا فَإِنَّهُمْ حُجَّتِي عَلَيْكُمْ وَ أَنَا حُجَّةُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ

شبّهات ناظر به اصل ولایت فقیه

- ❓ شبّه مطلقه بودن ولایت فقیه
- ❓ شبّه دور (رهبری، شورای نگهبان و مجلس خبرگان)
- ❓ شبّه رفراندوم و ضرورت نظرسنجی از مردم
- ❓ شبّه انتخاب توسط خبرگان و توقیتی نبودن
- ❓ شبّه ابداع ولایت فقیه توسط حضرت امام علیه السلام با مقاصد خاص
- ❓ شبّه احادیث دال بر سکوت در عصر غیبت
- ❓ شبّه عدم توجه به جایگاه مردم در حکومت دینی

شبّهات ناظر به اصل ولایت فقیه

شبّه مطلقه بودن ولایت فقیه ؟

- ✓ اشتراك لفظی مطلقه در فقه و علوم سیاسی
- ✓ مغالطه دوگانه بودن نوع حکومت
- ✓ مطلقه در مقابل محدّده نه در مقابل مقیّده
- ✓ دایره تقیید اختیارات ولی فقیه = احکام و مصالح اسلام
- ✓ معنای جمله «ولایت فقیه همان ولایت رسول الله است.»

شبّهات ناظر به اصل ولایت فقیه

شبّه دور (رهبری، شورای نگهبان و مجلس خبرگان)

✓ دور در فلسفه باطل است نه در همه جا

✓ مشروعیت فقیه از خدا و طولی است؛ نه از مردم و عرضی

✓ هر سیستم حکومتی در ابتدای راه دچار چنین دوری هست

✓ تفکیک به معنای قطع ارتباط نیست، مثلاً رابطه قوای سه‌گانه با هم

✓ در انتخاب ولی فقیه دور نیست چون مردم با حضرت امام علیه السلام بیعت کردند

✓ واگذاری بررسی صلاحیت توسط خود مجلس خبرگان به شورای نگهبان

✓ شبّه در واقع ناظر به تبانی ناشی از دور است و عدم امکان کنترل آن

✓ در هر نظام سیاسی یک نفر حرف آخر را می‌زند و این یک امر ناگزیر است

✓ نظام کنترل‌کننده گوینده حرف آخر در ایران از جهت سخت‌گیری بی‌نظیر است } عدالت درونی و بیرونی
عدالت فردی و اجتماعی

✓ برخی مصادیق استفاده از حق حرف آخر توسط ولی فقیه } حضرت امام علیه السلام
حضرت آقا

شبیهات ناظر به اصل ولایت فقیه

? شبیهه رفراندوم و ضرورت نظرسنجی از مردم

✓ کی باید رفراندوم برگزار کرد؟

✓ بی سابقه بودن سؤال حکومت در مورد اصل خود

✓ وجود سازوکار رفراندوم در قانون اساسی (اصول ۵۹ و ۱۷۷)

✓ برگزاری رفراندوم در سال های ۱۳۵۸ و ۱۳۶۸

✓ جمله آقا: شرکت در انتخابات رأی به اصل نظام است

بیش از ۴۰ نوبت انتخابات
آمار انتخابات (بین ۶۵ تا ۷۵٪)
تقسیم بندی سه گانه مردم
شبیهه دروغ بودن آمار
شبیهه شرکت برای براندازی

شبّهات ناظر به اصل ولایت فقیه

شبّه انتخاب توسط خبرگان و توقیتی نبودن

توسط ولی فقیه قبلی
با رأی مستقیم مردم
با رأی خبرگان منتخب مردم } راه‌های انتخاب ولی فقیه

وجود دارد و لحظه به لحظه است
فرق جایگاه رهبری با سایر نهادها } توقیت در رهبری

شبهات ناظر به اصل ولایت فقیه

? شبهه ابداع ولایت فقیه توسط حضرت امام رحمته الله علیه با مقاصد خاص

✓ وجود ولایت فقیه در زمان معصومین علیهم السلام } قول
فعل

✓ تاریخچه بحث ولایت فقیه

وضوح ← شیخ مفید (۵۰۴)، ابن فهد حلی (۹)، بروجردی (۱۴)

اجرای حدود ← طوسی (۵)، سلار (۵)، علامه حلی (۸)، شهید اول (۸)، خویی (۱۴)

نیابت ← شهید ثانی (۱۰)، مقدس اردبیلی (۱۰)، شیخ انصاری (۱۳)، بحر العلوم (۱۴)

اطلاق ← محقق کرکی (۱۰)، ملا احمد نراقی (۱۳)، صاحب جواهر (۱۳)، امام (۱۴)

ضرورت و بداهت ← حسینی عاملی (۱۳)، صاحب جواهر (۱۳)، امام (۱۴)

✓ زمان شروع بحث ولایت فقیه توسط حضرت امام رحمته الله علیه: سال ۱۳۲۴

شبهات ناظر به اصل ولایت فقیه

شبهه احادیث دال بر سکوت در عصر غیبت ؟

- ✓ عمومیت آیات و روایات دال بر وجوب امر و نهی
- ✓ ازدیاد مدعیان منجی در آن برهه (مثل محمد نفس زکیه)
- ✓ جملات امام صادق علیه السلام در مدح زید بن علی
- ✓ دلالت روایات بر عدم تبعیت از هر کس و در هر زمان
- ✓ فقدان مقدمات لازم جهت پیروزی قیام‌های شیعیان
- ✓ شأن صدور اغلب روایات ناظر به سائل (احساساتی)
- ✓ حضور جاسوسان و ضرورت تقیه اهل بیت علیهم السلام
- ✓ روایات دال بر اهتمام خود اهل بیت علیهم السلام به قیام
- ✓ روایات صادقین علیهم السلام در توضیح عَلم ضلالت

شبیهات ناظر به اصل ولایت فقیه

؟ شبیه عدم توجه به جایگاه مردم در حکومت دینی

✓ جایگاه مردم در نظام‌های دموکراتیک

- مقدمه مفروض دموکراسی = «بیشتر بهتر است» و اشکال آن
- عدم تحقق مقدمه فوق در اکثر اوقات (تقسیم آراء میان رقبا)
- عدم امکان بازنگری در صورت زوال اکثریت جناح حاکم
- تغییرات در شرایط افراد دارای حق رأی در زمان‌های مختلف
- عدم شرکت همه مردم در انتخابات و فقدان نظر اکثریت
- محدودیت حق رأی برای برخی اقشار در برخی نظام‌ها
- تفاوت سطح رأی‌دهندگان و میزان ابتناء آراء بر عقلانیت
- تأثیر روزافزون تبلیغات و ترفندهای آن بر آراء عوام

شبّهات ناظر به اصل ولایت فقیه

? شبّه عدم توجه به جایگاه مردم در حکومت دینی

✓ جایگاه مردم در نظام اسلامی

● مشروعیت حکومت دینی ناشی از خداوند

● اصل جایگاه مردم = مقبولیت و تحقق بالفعل (لولا حضور الحاضر)

● عدم تحقق حتی نصب خاص بدون رضایت مردم چه برسد به نصب عام

قرآن (و ان تطع اکثر من فی الارض یضلوك...، اکثرهم لا یعقلون)

بیعت‌کنندگان با حضرت علی علیه السلام = اقلیتی از مسلمین

عدم انحصار دلیل قبول خلافت در حضور مردم (خطبه ۳)

انکار ضرورت و امکان جلب نظر موافق اکثریت (خطبه ۱۷۳ و نامه ۶)

دستور حضرت به فرمانداران خود برای گرفتن بیعت (بایع لی)

استناد حضرت به کفایت رأی مهاجرین و انصار (خطبه ۱۷۳ و نامه ۶)

تهدید مخالفان بیعت به برخورد توسط حضرت (خطبه ۱۷۳ و نامه ۶)

سخن حضرت بر قیام در صورت داشتن بیست نفر یاور

عدم واگذاری حکومت در اواخر عمر علی رغم روی‌گردانی مردم

● عدم موضوعیت اکثریت در حکومت دینی

شخصیت‌شناسی مقام معظم رهبری

تحصیلات

(۱۰/۵ تا ۱۶ کل دروس سطح) آیات عظام مدرس یزدی، قزوینی، تهرانی+(۱۶ تا ۱۸ و ۲۵ تا ۳۱ خارج) آیت‌الله العظمی میلانی+ (تحصیلات متوسطه {۲ساله جهشی})

مشهد

(۱۸ تا ۱۹ خارج) آیات عظام حکیم، خویی، شاهرودی، زنجان، بجنوردی، یزدی

نجف

(۱۹ تا ۲۵ خارج) آیات عظام بروجردی، حضرت امام، حاج آقا مرتضی شیخ، علامه طباطبائی

قم

شخصیت‌شناسی مقام معظم رهبری

فعالیت سیاسی

- شروع ← ۱۳۳۱ (سفر شهید نواب به مشهد) و ۱۳۳۵ (اعلامیه علیه استانداری خراسان)
- دستگیری ← بار اول: عاشورای ۱۳۴۲ در بیرجند و در ادامه ۶ بار و مجموعاً ۳ سال زندان و تبعید

- بعد از انقلاب {
 - نظامی ← وزارت دفاع، سرپرستی سپاه، شورای عالی دفاع
 - عبادی ← نماز جمعه تهران، مسجد ابوذری (ترور)
 - سیاسی ← حزب جمهوری، مجلس شورای اسلامی، مجلس خبرگان، ریاست جمهوری، مجمع تشخیص مصلحت، شورای بازنگری قانون اساسی و...

شخصیت‌شناسی مقام معظم رهبری

تعیین به عنوان رهبری

- جریان آیت‌الله منتظری } روند تعیین ایشان و نظر حضرت امام رحمته‌الله علیه
برخورد آقا با ایشان (قائم مقامی، عزل، رحلت)

- طرح موضوع تعیین } شورایی (حضور آقا در هر ۳ شورای پیشنهادی)
فردی } نظر حضرت امام به آقا
مخالفت شدید آقا

- شبهه شرط مرجعیت } معنای مرجعیت و تفاوت آن با اجتهاد
ابهام عبارت اصل ۱۰۷.ق.۱ (صلاحیت بالقوه نه تحقق بالفعل)
نامه امام به آیت‌الله مشکینی
تعیین مجدد توسط خبرگان در مرداد ۱۳۶۸

- نظرات بزرگان در مورد تعیین ایشان

شبّهات ناظر به مقام معظم رهبری

شبّه ضعف رهبری در اداره جامعه و حل مشکلات

اصل یکصد و نهم شرایط و صفات رهبری

۱. صلاحیت علمی لازم برای افتاء در ابواب مختلف فقه

۲. عدالت و تقوای لازم برای رهبری امت اسلام

۳. بینش صحیح سیاسی و اجتماعی، تدبیر، شجاعت، مدیریت و قدرت کافی برای رهبری

در صورت تعدد واجدین شرایط فوق، شخصی که دارای بینش فقهی و سیاسی قوی‌تر باشد،

مقدم است.

شبّهات ناظر به مقام معظم رهبری

؟ شبّه ضعف رهبری در اداره جامعه و حل مشکلات

✓ اصل یکصد و دهم ← وظایف و اختیارات رهبر

۱. تعیین سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام
۲. نظارت بر حسن اجرای سیاست‌های کلی نظام
۳. فرمان همه‌پرسی
۴. فرماندهی کل نیروهای مسلح
۵. اعلان جنگ و صلح و بسیج نیروها

۶. نصب و عزل و قبول استعفا
- الف: فقهای شورای نگهبان
 - ب: عالی‌ترین مقام قوه قضائیه
 - ج: رئیس سازمان صدا و سیما و جمهوری اسلامی ایران
 - د: رئیس ستاد مشترک
 - ه: فرمانده کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی
 - و: فرماندهان عالی نیروهای نظامی و انتظامی

شبّهات ناظر به مقام معظم رهبری

۷. حل اختلاف و تنظیم روابط قوای سه‌گانه

۸. حل معضلات نظام که از طرق عادی قابل حل نیست، از طریق مجمع تشخیص مصلحت نظام

۹. امضای حکم ریاست‌جمهوری پس از انتخاب مردم. صلاحیت داوطلبان ریاست‌جمهوری از جهت دارا

بودن شرایطی که در این قانون می‌آید، باید قبل از انتخابات به تأیید شورای نگهبان و در دوره اول

به تأیید رهبری برسد.

۱۰. عزل رئیس‌جمهور با در نظر گرفتن مصالح کشور پس از حکم دیوان عالی کشور به تخلف وی از وظایف

قانونی یا رأی مجلس شورای اسلامی به عدم کفایت وی بر اساس اصل هشتاد و نهم

۱۱. عفو یا تخفیف مجازات محکومین در حدود موازین اسلامی پس از پیشنهاد رئیس قوه قضائیه.

رهبر می‌تواند بعضی از وظایف و اختیارات خود را به شخص دیگری تفویض کند.

شبّهات ناظر به مقام معظم رهبری

؟ شبّه عملکرد جناحی پس از تعیین شدن در سال ۱۳۶۸

- ابقاء همه منصوبان حضرت امام علیه السلام در کلیه مناصب سیاسی، علمی، فرهنگی و...
- ترکیب اولین مجمع تشخیص: آقایان صانعی، میرحسین موسوی، خوئینی‌ها، توسلی، عبدالله نوری، سید احمد خمینی، حسن صانعی، مهدوی، موحدی
- انتصاب آقای موسوی خوئینی‌ها به مشاورت سیاسی (دی ۱۳۶۸)
- اصرار بر حضور کارگزاران سازندگی در انتخابات مجلس سال ۱۳۷۵
- تأکید بر حضور همه سلايق در انتخابات ریاست جمهوری سال ۱۳۷۶
- جلوگیری از ادامه راهپیمایی‌ها علیه آیت‌الله منتظری در سال ۱۳۷۶
- دستور به رفع حصر مرحوم آیت‌الله منتظری پس از ۵ سال در سال ۱۳۸۱
- تأیید نتایج انتخابات پرحاشیه مجلس ششم در تهران در سال ۱۳۷۸
- تأیید صلاحیت برخی رد صلاحیت‌شدگان انتخابات ریاست جمهوری ۱۳۸۴
- برخورد با مخالفان (پیام‌های تسلیت برای رحلت مخالفان سیاسی)

شبّهات ناظر به مقام معظم رهبری

شبّه عملکرد رهبری در انتخابات ۱۳۸۸ و وقایع پس از آن ?

✓ قانون اساسی }
رفراندوم (اصول ۵۹ و ۱۷۷)
نظارت بر انتخابات (اصول ۹۹ و ۱۱۸)
اجتماعات و راهپیمایی‌ها (اصل ۲۷)
قانون فعالیت احزاب و جمعیت‌ها ۱۳۶۱/۳/۳۰ (تبصره ۲ ماده ۶)
تصویب‌نامه شماره ۳۰۵۳۰ مصوب ۱۳۶۱/۹/۴ (مواد ۳۱ و ۳۲)

✓ قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات ریاست‌جمهوری ۱۳۶۴/۴/۴ (مواد ۱ و ۷)

✓ قانون انتخابات ریاست‌جمهوری ۱۳۶۴/۴/۵ (مواد ۸، ۲۹، ۷۸، ۷۹، ۸۰، تبصره ۱ و ۳ ماده ۸۰)

✓ قانون اصلاح قانون انتخابات ریاست‌جمهوری ۱۳۷۲/۱/۱۷ ← ماده واحده: سیستم رایانه‌ای انتخابات

✓ ماده واحده حضور نمایندگان کاندیدها در شعب اخذ رأی ۱۳۷۹/۵/۳۰ (تبصره ۲)

✓ بحث حصر خانگی و مبنای قانونی آن

و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين

